

Evaluating the Relationship between Tourism Development, Economic Sustainability and Municipal and Citizenship Incomes (Case Study: Tabriz Metropolis)

Khadijeh Pourhamrah¹, Hassan Ahmadzadeh^{2*}

1- Ms.c student, Department of Geography and Urban Planning, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran

2- Assistant Professor, Department of Geography and Urban Planning, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran

ARTICLE INFO

Article History

Received: 2022-10-08

Accepted: 2022-11-22

Keywords

Municipality and Citizenship

Sustainable Income

Tabriz Metropolis Tourism

ABSTRACT

Introduction

The tourism industry, playing an influential role in the economic processes of countries in the case of development and sustainability, has positive effects such as job creation, income generation, circulation, and foreign exchange attraction through domestic and foreign visitors, which can be mentioned as its power to generate income as the third industry in the world after the oil industry and automobile industry. Increasing stable and appropriate income is one of the economic effects of this industry, so the share of gross domestic income of countries from tourism reaches more than ten percent. Tourism is one of the critical economic pillars in many cities, which plays a vital role in creating and earning a stable income, employment, infrastructure protection, and increasing the quality of urban public services. Therefore, it causes the mobility of the urban economy and its correct movement in the path of sustainable development. East Azarbaijan province, centered on Tabriz, by registering more than 1800 works registered in the cultural sectors and tourist attractions in the UNESCO list, has made this province rank in the fifth rank of provinces with tourism potential in Iran. The city of Tabriz has been called one of the country's seven cultural and historical cities, according to the official documents and recorded cultural records. Tabriz has a high potential for tourism development due to its location on four transportation routes and the presence of numerous valuable cultural and historical attractions. Economic activities in this city are concentrated in the sectors of heavy and light manufacturing industries, food industries, crafts and arts, trade and services, and tourism, so Tabriz is the headquarters of four brands out of 100 prestigious brands in Iran. The presence of numerous historical, cultural, and artistic buildings with a long history has made the metropolis of Tabriz capable of developing and attracting tourists from neighboring cities and provinces, tourists from other parts of the country, and tourists from abroad in terms of tourism.

Materials and Methods

The current research is of an applied and survey nature. Moreover, the current research is descriptive-analytical. Library and field methods have been used to collect data. In this research, a questionnaire was used as a data collection tool. The statistical population of this research includes two categories of managers (Cultural Heritage and Tourism Organization managers and Tabriz Municipality managers) and tourism industry stakeholders (hoteliers and companies active in the field of travel services). Therefore, in this research, by default, 60 questionnaires have been considered for each group of the statistical population and a total of 120 questionnaires. In order to analyze the data, descriptive and inferential statistical methods were used in the SPSS 25 environment. Means, frequency tables, frequency percentages, and graphs were used in descriptive statistical methods, and

* Corresponding author: h_ahmadzadeh@iaut.ac.ir

Pearson's correlation coefficient, regression test, and SWOT analytical model were used in inferential statistical methods. In order to check the validity (reliability) of the measurement tool of the current research, it has been accompanied by the guidance of university professors and related managers to determine how well the questions represent the content and objectives of the research; Content and form validity methods and techniques have been used. Cronbach's alpha coefficient was also used to measure the reliability of the research questionnaire. In such a way that according to each variable, the questionnaire was given to the professors and experts of the mentioned field, and it was calculated in SPSS software; Cronbach's alpha coefficient for each economic, managerial, infrastructure, and policy variable, respectively, 0.938, 0.911, 0.857, and 0.887 was obtained.

Findings

The analysis of the data obtained from the descriptive statistics shows that the average of the economic variable among the sample is 3.05, the average of the managerial variable is 3.52, and the average of the infrastructure variable is 3.31. The average of the policy variable is 3.22. In the inferential statistics section, Pearson's correlation test was used to discover the relationship between economic stability and municipal and citizen incomes with tourism development. According to these tests, the Sig(significance level) is 0.000, and since this figure is smaller than the desired alpha (0.05) with a confidence interval of 0.95, the relevant variables are linearly dependent, and the relationship between these two variables is confirmed. The correlation coefficient is 0.713, which shows a high correlation. Therefore, it can be concluded that the development of tourism has a positive, significant, and direct effect on the stability of the economy and the incomes of the municipality and citizens of the metropolis of Tabriz. Regression variance analysis or ANOVA also confirms the linearity of the relationship between the two variables of tourism development and economic stability and income in the municipality and citizenship of Tabriz metropolis because Sig is less than 5%. The results of the regression analysis show that for each unit of change in the independent variable, 0.71 changes in the dependent variable; It means that by changing each

unit in the development of tourism with 0.71 certainties, it can be said that it can be changed in the dependent variable or economic stability and municipal income and citizenship. Also, the results showed that the total sum of strengths and opportunities, with an average of 3.22, is superior to the total sum of weaknesses and threats, with a total average of 2.5. Also, according to the evaluation matrix of internal and external factors, since the final score of the evaluation of internal factors (IFE) is 22.3, which is the final profile of the review of external factors (EFE) is 2.5, the type of aggressive strategy is superior to other strategies. Since offensive strategy is a combination of strengths and opportunities, strengths and opportunities are superior to weaknesses and threats.

Conclusion

Today, the sustainability of the urban economy is not a need. Still, as a leading necessity in the sustainability of the urban system, it has been noticed by experts and urban managers, and in this context, the tourism industry as a solution to stimulate and facilitate growth and development, with a long-term perspective in the program. Urban planning can lead societies toward sustainable development. The present study was conducted to analyze the effects of urban tourism development on the stability of the economy and the income of the municipality and citizens in Tabriz city. The results of the surveys showed that the development of tourism has a positive, significant, and direct effect on the stability of the economy and the incomes of the municipality and the citizens of the metropolis of Tabriz. Finally, by assessing the results of the SWOT analysis, it was determined that the most suitable strategy for developing tourism in the metropolis of Tabriz is an aggressive strategy. Therefore, by considering the above and the need to pay attention to it in the planning of tourism development in Tabriz city, we can hope for an increase in the income of the municipality and citizens and the stability of the Tabriz metropolis economy. Planning for the sustainable development of tourism and identifying the strengths and weaknesses, potentials and limitations should be in line with the plans and goals of the managers and other guardians of tourism in this region. In general, the current research can be the basis of macro-scale evaluation.

COPYRIGHTS

©2022 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

HOW TO CITE THIS ARTICLE

Pourhamrah Kh. Ahmadzadeh H. Evaluating the Relationship between Tourism Development, Economic Sustainability and Municipal and Citizenship Incomes (Case Study: Tabriz Metropolis). Urban Economics and Planning Vol 4(3):38-51 [In Persian]

DOI: 10.22034/UEP.2022.350113.1255

ارزیابی رابطه بین توسعه گردشگری، پایداری اقتصاد و درآمدهای شهرداری و شهروندی (نمونه موردی: کلان‌شهر تبریز)^۱

خدیجه پور همراه^۱، حسن احمدزاده^{۲*}

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران

۲- استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران

اطلاعات مقاله

تاریخ‌های مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۰۱

چکیده

گردشگری از پررونق‌ترین فعالیت‌های اقتصادی و به‌روزترین صنعت خدماتی از نظر درآمدزایی محسوب می‌شود. پژوهش حاضر با هدف بررسی اثرات توسعه گردشگری در پایداری اقتصاد و درآمد شهرداری و شهروندی در کلان‌شهر تبریز است. رویکرد حاکم بر این پژوهش، توسعه‌ای- کاربردی و روش تحقیق به شیوه توصیفی، تحلیلی است. جامعه آماری در این تحقیق شامل دو گروه مدیران شهرداری و سازمان میراث فرهنگی و گردشگری کلان‌شهر تبریز و ذی‌نفعان صنعت گردشگری (هتلداران و شرکت‌های فعال در حوزه خدمات مسافرتی) می‌شود. قلمروی مکانی پژوهش نیز کلان‌شهر تبریز است. برای تجزیه و تحلیل داده و داده‌ها، از آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون چندمتغیره در محیط نرم‌افزار SPSS ۲۵ و تحلیل SWOT استفاده شده است. نتایج تحقیق بیانگر آن است که ضریب همبستگی بین توسعه گردشگری بر پایداری اقتصاد و درآمدهای شهرداری و شهروندی کلان‌شهر ۰/۷۱۳ است که همبستگی بالایی را نشان می‌دهد. ضریب استاندارد شده (ضریب Beta) آن نیز ۰/۷۱۳ است که نشان می‌دهد به ازای هر واحد تغییر در متغیر مستقل، ۰/۷۱۰ در متغیر وابسته تغییر ایجاد می‌شود. در نهایت، با بررسی نتایج حاصل از تحلیل SWOT نیز مشخص شد که مناسب‌ترین استراتژی برای توسعه گردشگری در کلان‌شهر تبریز، استراتژی تهاجمی است. مهم‌ترین استراتژی‌های تهاجمی که رتبه نخست را از نظر اهمیت در توسعه گردشگری کلان‌شهر تبریز دارند، وجود صنایع دستی متنوع و با ارزش مانند فرش، قیمت‌های سطح پایین در بخش خدماتی است که لزوم توجه به آن در برنامه‌ریزی‌های توسعه گردشگری در شهر تبریز می‌تواند به افزایش درآمد برای شهرداری و شهروندان و پایداری اقتصاد در کلان‌شهر تبریز کمک شایانی کند.

کلمات کلیدی

گردشگری
درآمد پایدار
شهرداری و شهروندان
کلان‌شهر تبریز

مقدمه

مناطق گردشگری به عنوان یک جاذب سفر ضمن فراهم‌سازی ارتباط و کنش میان گردشگران و محیط پیرامون، باعث ایجاد انگاره‌های گوناگون معنوی از مکان‌های متفاوت در ذهن گردشگر می‌شود. این معانی و انگاره‌های ذهنی به مکان هویت داده و باعث شکل‌گیری حسن مکان و تشویق گردشگران برای بازدید مجدد می‌شود [۷]. گردشگری با داشتن مزایای اقتصادی بی‌شمار برای جوامع، باعث توسعه پایدار و تعاملات بین سطوح محلی و جهانی می‌شود [۸]. افزایش درآمد پایدار و مناسب یکی از آثار اقتصادی این صنعت است، به طوری که سهم درآمد ناخالص داخلی کشورها از گردشگری به بیش از ۱۰ درصد می‌رسد [۹]. طبق گزارش سازمان جهانی گردشگری در سال ۲۰۱۷ تعداد گردشگران بین‌المللی به بیش از ۱/۳ میلیارد نفر و درآمد حاصل از این صنعت به بیش از ۱/۳ تریلیون دلار رسیده است که پیش‌بینی می‌شود در سال ۲۰۲۰ تعداد گردشگران و سود حاصل از گردشگری سالیانه به ۲/۵ تریلیون دلار برسد.

صنعت گردشگری با ایفای نقش مؤثر بر فرایندهای اقتصادی کشورها [۱]، در صورت توسعه و پایداری دارای اثرات مثبت از جمله اشتغال‌زایی، درآمدزایی، گردش و جذب ارز از طریق بازدیدکنندگان داخلی و خارجی است که می‌تواند به قدرت درآمدزایی آن پس از صنعت نفت و خودروسازی در جهان به عنوان سومین صنعت اشاره کرد [۲]. از این‌رو، گردشگری از مهم‌ترین فعالیت‌های اقتصادی با پتانسیل بالا برای ایجاد اشتغال در بسیاری از نقاط جهان است [۳]. تا جایی که می‌تواند به عنوان منبع اصلی درآمد برای ادارات دولتی و ساکنان محلی [۴]، و جذب سرمایه‌گذارهای داخلی و خارجی [۵]، مورد توجه قرار بگیرد. پتانسیل بخش گردشگری برای تحریک و تسهیل رشد و توسعه است [۶]. در این راستا برنامه‌ریزی در تحقق کسب درآمدهای پایدار متناسب با جاذبه‌های گردشگری در کشور می‌تواند به رشد و توسعه اقتصادی جوامع کمک کند، زیرا

۱- این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری در دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز است.

* ایمیل نویسنده مسئول: h_ahmadzadeh@iaut.ac.ir

کلان‌شهر تبریز است، بنابراین ارائه بهترین راهکار و راهبرد برای توسعه این صنعت در این شهر از اهداف آن است. بنابراین، با توجه به اهمیت گردشگری و نقش آن در توسعه شهرها، در این پژوهش سعی شده است تا چالش‌های عمده فراروی توسعه گردشگری کلان‌شهر تبریز شناسایی شود.

مبانی نظری

یکی از دلایل مهم افزایش شاخص اقتصادی شهرهای اروپایی، توربسم شهری است [۱۹] زیرا پتانسیل‌های بخش گردشگری به عنوان محرک و تسهیل‌گر رشد و توسعه شناخته می‌شوند [۶]. بنابراین گردشگری باید به عنوان سیستم نگریسته شود که شامل هر دو فاکتور تقاضا و عرضه است. در داخل این سیستم فاکتور تقاضا عبارت‌اند از: بازار گردشگری بین‌المللی، بازار گردشگری محلی، کشتن، امکانات گردشگری و خدماتی که به وسیله بومیان ارائه می‌شود [۲۰] و در طرف دیگر متقاضیان گردشگری که نیازمند این عرضه به نحو مطلوب هستند. در سال‌های اخیر، بیشتر مدیران شهری برای استفاده از درآمدهای گردشگری به توسعه همه‌جانبه گردشگری در شهرها پرداختند. از این‌رو، گردشگری به یکی از بخش‌های اصلی در تأمین درآمد در شهرها تبدیل شده است، به خصوص در شهرهایی که با صنایع و منابع مالی ساخت‌وساز محصور شده‌اند [۲۱]. توانایی یک اقتصاد برای پشتیبانی نامحدود از سطح معینی از تولید اقتصادی، تعریف کلی از پایداری اقتصادی است. پایداری اقتصادی تلاش می‌کند تا ضمن برآوردن نیازهای انسان، پایداری منابع طبیعی و محیط زیست برای نسل‌های آینده را حفظ کند [۲۲]. بنابراین در اقتصاد شهری، درآمدهای پایدار باید از دو ویژگی مداوم‌پذیری و حفظ کیفی محیط شهری برخوردار باشند. مداوم‌پذیری به این مفهوم است که اقلام درآمدی باید به گونه‌ای باشند که طی زمان قابل اتکا باشند و برای دستیابی به آن بتوان برنامه‌ریزی‌های لازم را انجام داد؛ بنابراین همه منابع درآمدی که در گذر زمان ناشی از شوک‌ها، بحران‌ها، تغییر قوانین و مقررات و نوسان‌های اقتصادی تحت تأثیر قرار می‌گیرند، قابل اتکا نیستند و خصیصه اول پایداری را ندارند. از طرف دیگر، درآمدهای پایدار باید به گونه‌ای فراهم شوند که شرایط کیفی شهر را به عنوان پدیده‌های زنده، در معرض تهدید و تخریب قرار ندهند. به بیان دیگر، مطلوب بودن و سالم بودن درآمد، حائز اهمیت است. در واقع، چنین نگرشی به درآمدهای شهری، همان نگرشی است که اقتصاددانان طی قرن بیستم بر آن در اقتصادهای ملی تأکید داشته‌اند [۲۳]. در این زمینه، انجمن دولت‌های محلی استرالیا، ساده‌ترین و جامع‌ترین تعریف را برای تأمین مالی پایدار شهرداری‌ها ارائه کرده است. طبق این تعریف، تأمین مالی پایدار زمانی اتفاق می‌افتد که توانایی دولت برای مدیریت منابع مالی به اندازه‌ای باشد که با وقوع تغییر برنامه‌ریزی‌نشده‌ای در مالیات‌ها بتواند تعهدات حال و آینده‌اش را برای ارائه خدمات، برآورده کند و این اطمینان را به مالیات‌دهندگان بدهد که نسل‌های آینده با صورت حساب مدیریت‌نشده که برای نسل‌های امروز ایجاد شده، مواجه نمی‌شوند و نیز نسل امروز همه بار مالی که نسل‌های آینده از آن سود می‌برند را متحمل نمی‌شوند. به بیانی، نسل‌های آینده با کاهش عظیم خدمات یا افزایش غیرمعمول نرخ مالیات‌داری که ناشی از به تعویق انداختن بدهی‌های نسل امروز است، مواجه نمی‌شوند [۲۴].

صنعت گردشگری با ایفای نقش مؤثر در فرایندهای اقتصادی کشورها [۲۵]، در صورت توسعه و پایداری دارای اثرات مثبت از جمله اشتغال‌زایی، درآمدزایی، گردش و جذب ارز از طریق بازدیدکنندگان داخلی و خارجی است که می‌توان به قدرت درآمدزایی آن پس از صنعت نفت و خودروسازی در جهان به عنوان سومین صنعت اشاره کرد [۲۶]. از این‌رو، گردشگری یکی از فعالیت‌های مهم اقتصادی با پتانسیل بالا برای ایجاد اشتغال در بسیاری از نقاط جهان است [۲۷]. تا جایی که می‌تواند به عنوان منبع اصلی درآمد برای ادارات دولتی و ساکنان محلی [۲۸] و جذب سرمایه‌گذارهای داخلی و خارجی [۲۹] مورد توجه قرار بگیرد. به‌تازگی دولت‌مردان محلی در سیاست‌های مدیریتی خود، به گردشگری به عنوان فعالیتی مؤثر به منظور توسعه سیاسی، فرهنگی و اقتصادی در سطح کلان می‌نگرند [۳۰]. از این‌رو، شهرها به عنوان متراکم‌ترین سکونتگاه

مطالعات نشان می‌دهد این صنعت در دهه‌های اخیر به سرعت در حال توسعه بوده و کمک فراوانی به رشد اقتصادی کشورهای گردشگرپذیر کرده است [۱۰]. علاوه بر این، این صنعت فعالیتی چندبعدی است و آن را به عنوان یک صنعت قابل ملاحظه برای کشورهای جهان سوم قلمداد می‌کنند [۱۱]، زیرا به یکی از بخش‌های اصلی کسب درآمد در این کشورها تبدیل شده است [۱۲]. بنابراین، در صورت برنامه‌ریزی مناسب، موجب افزایش درآمد پایدار شهرداری و شهروندان، بهبود کیفیت زندگی، رفاه مردم و اشتغال بیشتر افراد می‌شود [۱۳]. افزون بر این، کسب درآمد پایدار برای تحقق بودجه خدمات شهری، از چالش‌های مهم شهرداری‌ها در سراسر جهان است. از سوی دیگر، دسترسی به منابع مالی پایدار توسط شهرداری‌ها از ملزومات اساسی تحقق توسعه پایدار محسوب می‌شود. علاوه بر چالش‌های موجود در کسب درآمد شهرداری‌ها، ناپایداری بودن منابع درآمدی نیز در سال‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته است [۱۴]. گردشگری یکی از ارکان مهم اقتصادی در بسیاری از شهرهاست که نقش مهمی در ایجاد و کسب درآمدهای پایدار، اشتغال، حفاظت از زیرساخت‌ها و افزایش کیفیت خدمات عمومی شهری ایفا می‌کند. از این‌رو، موجب تحرک اقتصاد شهری و حرکت صحیح آن در مسیر توسعه پایدار می‌شود [۱۵]. گردشگری شهری به عنوان یک نیروی اقتصادی قدرتمند برای درآمدزایی و عایدی مالیاتی به شمار می‌رود و بازدیدکنندگان و درآمدهای ناشی از آن و اثر ضریب تکاثری از مولدهای مؤثر اقتصادی در یک شهر یا یک مقصدند و شهرداری‌ها با آگاهی از تأثیرات اقتصادی گردشگری و توسعه گردشگری، می‌توانند از این منافع عظیم اقتصادی بهره‌مند شوند. در نتیجه، دیگر نیازی به اتکا به منابع درآمدی ناپایدار نخواهد بود و فراتر از کسب درآمد شهرداری‌ها از طریق گردشگری، بخش‌های دیگر اقتصادی و جوامع محلی نیز از این منافع برخوردار خواهند شد. با رونق چرخه اقتصادی شهرها و افزایش درآمدهای پایدار شهرداری‌ها، این سازمان‌ها در امر شتاب‌دهندگی، تسهیل‌گری و حمایت‌گری از صنعت گردشگری نقش بهتری ایفا خواهند کرد [۱۶].

استان آذربایجان شرقی به مرکزیت تبریز با ثبت بیش از ۱۸۰۰ اثر ثبت‌شده در بخش‌های فرهنگی و جاذبه‌های گردشگری در فهرست یونسکو موجب شده است که این استان در رده پنجم استان‌های دارای پتانسیل گردشگری در ایران قرار بگیرد. از طرفی، با توجه به رویداد بین‌المللی ۲۰۱۸ که در آن تبریز به عنوان پایتخت گردشگری اسلامی برگزیده شد، پیشرفت روزافزون این شهر در زمینه توسعه گردشگری به طور فزاینده‌ای رو به افزایش بود تا اینکه یکباره و با گسترش ویروس کرونا رو به تنزل گذاشت. بر اساس بررسی‌های اقتصادی صورت‌گرفته در زمان اپیدمی، شیوع ویروس کرونا در کلان‌شهر تبریز بخش‌های اقتصادی نظیر گردشگری، بازرگانی خارجی، بازار سرمایه، بازاری، بازار مسکن، کسب و کارهای خرد، کسب‌وکارهای عمومی، قیمت کالاها و تولید ناخالص داخلی را به شدت تحت تأثیر قرار داده است [۱۷]. این شهر بر اساس اسناد رسمی و سوابق فرهنگی ضبط‌شده یکی از هفت شهر فرهنگی و تاریخی کشور لقب گرفته است. به دلیل موقعیت جغرافیایی و قرارگیری در چهارراه مواصلاتی و وجود جاذبه‌های فرهنگی و تاریخی متعدد و با ارزش توان بالایی را برای توسعه گردشگری دارد [۱۸]. فعالیت‌های اقتصادی در این شهر در بخش‌های صنایع تولیدی سنگین و سبک، صنایع غذایی، صنایع دستی و هنری، تجارت و خدمات و گردشگری متمرکزند، به طوری که تبریز مقر اصلی چهار برند از ۱۰۰ برند معتبر ایران به حساب خواهد آمد. وجود بناهای تاریخی، فرهنگی و هنری متعدد با سابقه تاریخی طولانی مدت نظیر بازار تاریخی تبریز، ارک عیش‌شاه، پارک اتل گلی، مسجد جامع، مقبره‌الشعرا، عمارت شهرداری (برج ساعت)، خانه مشروطیت، دهکده توریستی کندوان، آبشار آسیاب خرابه، منطقه توریستی بام، جنگل‌های آینالو و منطقه ارسباران موجب شده است تا کلان‌شهر تبریز از نظر گردشگری قابلیت توسعه و جذب گردشگران از شهرها و استان‌های همجوار، گردشگران متقاضی از دیگر نقاط کشور و گردشگران خارج از کشور را داشته باشد [۱۷]. این شهر به عنوان پایتخت گردشگری جهان اسلام در سال ۲۰۱۸ معرفی شده بود. از آنجا که این پژوهش به دنبال ارزیابی اثرات توسعه گردشگری بر پایداری اقتصاد و درآمدهای شهرداری و شهروندی

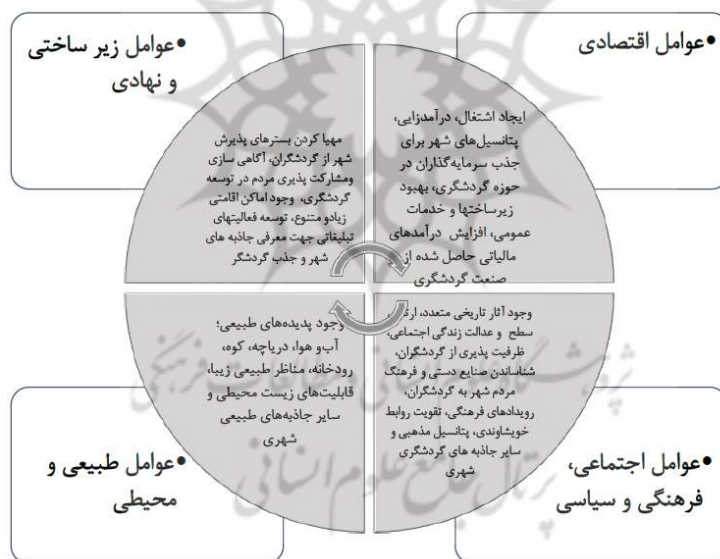

بشری در زمرهٔ بااهمیت‌ترین مکان‌ها برای اهداف گردشگری نیز هستند [۳۱]. شهرها به عنوان مجموعه‌ای متشکل از اجزا، فضاها، چرخه‌ها و قوانین حاکم، فارغ از روابط جاری آن‌ها، به عنوان جذاب‌ترین مکان‌های گردشگری می‌توانند جلوه‌های متنوعی از زیبایی‌ها، خدمات و آرامش را برای ساکنان محلی و بازدیدکنندگان فراهم آورند. از این‌رو، دستیابی به توسعه پایدار شهری همواره از مهم‌ترین دغدغه‌های برنامه‌ریزان شهری بوده است. تحقق این توسعه با شرایط کنونی اقتصادی و محدودیت‌های منابع نیروی کار امری ساده به نظر نمی‌رسد. بنابراین، از مؤثرترین فرایندهای توسعه پایدار شهری، گردشگری است که می‌تواند به مهم‌ترین قطب‌های اقتصادی شهرها تبدیل شود [۳۲].

برقراری توازن منفعتی میان توسعه گردشگری شهری (بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی در مناطق گردشگری) و فراهم آوردن مراکز گردشگری استاندارد به منظور جلب رضایت گردشگران با استفاده از بهینه‌سازی منافع اقتصاد محلی، حفاظت از محیط طبیعی و انسان‌ساخت و فراهم آوردن تجارب مناسب برای بازدیدکنندگان، از سیاست‌های مهم مدیریتی در این زمینه است. تحقق این امر مستلزم توجه نظام‌مند به ابعاد فنی، اجتماعی، فرهنگی، محیطی، اقتصادی و کالبدی، در راستای توسعه و استفاده از جاذبه‌های گردشگری برای آینده است. همچنین، تعیین عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری در قرن بیست و یکم به عنوان اصلی‌ترین بخش مدیریت گردشگری اهمیت زیادی دارد [۳۳]، به طوری که از سیاست‌های مهم رقابتی در جهت توسعه گردشگری با توجه

به شرایط شهر مقصد و انتظارات گردشگران، انتخاب فاکتورهای تأثیرگذار برای استفاده در تحلیل‌های مکانی گردشگری است که باید در برنامه‌ریزی مدیریت گردشگری و مدیریت شهری مورد توجه قرار بگیرد.

کلان‌شهر تبریز به عنوان مرکز استان آذربایجان شرقی از پتانسیل بالقوه‌ای به منظور توسعه گردشگری برخوردار است. با این حال، به منظور مدیریت بهینه در حوزه گردشگری شهری لازم است اقداماتی در بخش خصوصی و عمومی صورت پذیرد. این می‌تواند شامل ارائه فرصت‌های بالقوه به بخش خصوصی در ایجاد و توسعه مراکز گردشگری باشد، به طوری که با تقویت توانمندی‌های منحصربه‌فرد گردشگری در کلان‌شهر تبریز، به طور خاص می‌توان تأثیر قابل توجهی بر اشتغال و درآمدزایی شهر گذاشت. همان‌طور که مشاهده می‌شود، ضعف‌های قابل توجه در کلان‌شهر تبریز به منظور توسعه گردشگری ناشی از عوامل اجتماعی است که با مدیریت مناسب باید برطرف شود. از این‌رو، با توجه به شناسایی مهم‌ترین قوت‌ها و ضعف‌های کلان‌شهر تبریز در راستای توسعه گردشگری شهری با هدف کاهش آسیب‌های توسعه‌ای، پیشنهاد می‌شود که علاوه بر مدیریت صحیح و بهبود چرخه اجتماعی شهر اعم از ایجاد اشتغال، اعطای تسهیلات، توجه به امر به آموزش و... توسعه و بهسازی زیرساخت‌های حیاتی شهر نیز در دستور کار و اولویت سازمان‌های ذی‌ربط قرار گیرد. همچنین، توجه به امر آموزش فرهنگ گردشگری از بعد روان‌شناختی موضوع، می‌تواند زمینه‌ساز حفظ اصالت، فرهنگ و ایجاد برند نوین در گردشگری شهری باشد.

شکل ۱. عوامل تأثیرگذار بر اقتصاد گردشگری شهری و ایجاد درآمد پایدار
منبع: [۳۴ و ۳۵].

[۳۶].

الهی منش و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیقی به بررسی نقش و اهمیت اقتصادی گردشگری در توسعه پایدار در شهر بندرعباس پرداختند. نتیجه این تحقیق نشان داد توسعه شبکه حمل‌ونقل، افزایش جاذبه‌های گردشگری و تفریحی در منطقه و همچنین، افزایش امنیت گردشگران موجب اشتغال‌زایی بیشتر در منطقه می‌شود [۳۷].

حکمت‌نیا و کشکولی (۱۳۹۹) در پژوهشی به تحلیل آثار گردشگری بر پایداری و توانمندی اقتصاد شهر بایک پرداخته‌اند. به علاوه، آن‌ها وجود رابطه مستقیم بین گردشگری و پایداری درآمدهای شهرداری و شهروندان را

بیشینه پژوهش

در خصوص موضوع پژوهش مطالعات زیادی صورت گرفته است و بیشتر مطالعات مربوط در این حوزه بیشتر به اثرات اقتصادی گردشگری در توسعه پایدار مربوط می‌شود در ذیل به برخی از این پژوهش‌ها اشاره می‌شود. صابری و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی تأثیر گردشگری بر توسعه اقتصادی و اجتماعی شهر کاشان» به این نتیجه رسیدند که راهبرد مناسب برای شهر کاشان راهبرد تدافعی است که می‌تواند علاوه بر تأکید بر توسعه گردشگری، لزوم اهمیت به مشارکت مردم و ذی‌نفعان، حفظ منابع طبیعی، میراث ارزشمند و تقویت زیرساخت‌ها را هرچه بیشتر روشن کند

اثبات کردند [۳۸].

بر شاخص توسعه پایدار جدید طراحی شده برای دوره ۱۹۹۵-۲۰۱۵ مورد بررسی قرار گرفته است [۴۵].

با توجه به بررسی پیشینه‌های تحقیقاتی، اهمیت و جایگاه اقتصادی گردشگری در شهرها مشهود است. با این حال، پژوهشی در این ارتباط برای منطقه مورد مطالعه یافت نشد و یا حداقل در دسترس نبود. بنابراین، در این پژوهش به مطالعه ارتباط بین توسعه گردشگری و پایداری درآمدهای شهروندان و شهرداری در تبریز می‌پردازیم.

■ مواد و روش‌ها

پژوهش‌های علمی بر اساس هدف پژوهش به سه دسته تقسیم می‌شوند: پژوهش بنیادی، پژوهش کاربردی و تحقیق و توسعه. از این نظر پژوهش حاضر از نوع کاربردی و ماهیت پیمایشی است. همچنین، پژوهش حاضر از لحاظ روش توصیفی-تحلیلی است. برای جمع‌آوری داده‌ها نیز از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. در این تحقیق از پرسشنامه به عنوان ابزار جمع‌آوری اطلاعات بهره گرفته شده است. این پرسشنامه حاوی سؤال‌هایی در خصوص اثرات اقتصادی گردشگری بر شهر تبریز است. این سؤال‌ها به دو صورت باز و بسته هستند. سؤال‌های باز شامل اطلاعات دموگرافیکی و سؤال‌های بسته شامل سؤال‌های مرتبط با موضوع مورد نظر پژوهش است. در سؤال‌های بسته از طیف لیکرت استفاده شد. جامعه آماری این تحقیق شامل ۲ دسته مدیران (مدیران سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و مدیران شهرداری تبریز) و ذی‌نفعان صنعت گردشگری (هتلداران و شرکت‌های فعال در حوزه خدمات مسافرتی) است. با توجه به اینکه جامعه آماری این پژوهش شامل مدیران (مدیران سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و مدیران شهرداری تبریز) و ذی‌نفعان صنعت گردشگری (هتلداران و شرکت‌های فعال در حوزه خدمات مسافرتی) بوده و جامعه آماری پژوهش کاملاً محدود و تخصصی است. بنابراین، در این پژوهش به صورت پیش‌فرض برای هر گروه از جامعه آماری مدیران (مدیران سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و مدیران شهرداری تبریز) و ذی‌نفعان صنعت گردشگری (هتلداران و شرکت‌های فعال در حوزه خدمات مسافرتی) به صورت مساوی ۶۰ پرسشنامه برای هریک و در مجموع ۱۲۰ پرسشنامه در نظر گرفته شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی در محیط نرم‌افزار SPSS ۲۵ بهره گرفته شده است. در روش‌های آماری توصیفی از میانگین، جدول‌های فراوانی، درصد‌های فراوانی، نمودارها و در روش‌های آماری استنباطی از ضریب همبستگی پیرسون و آزمون رگرسیون و مدل تحلیلی SWOT استفاده شده است.

برای بررسی روایی (اعتبار) ابزار اندازه‌گیری تحقیق حاضر، با راهنمایی اساتید دانشگاه و مدیران مرتبط، برای مشخص شدن اینکه سؤال‌ها چقدر معرف محتوا و اهداف تحقیق هستند، همراه بوده است؛ از روش و تکنیک روایی محتوایی و صوری استفاده شده است. همچنین، برای سنجش پایایی پرسشنامه تحقیق از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. به این صورت که به اقتضای هر متغیر، پرسشنامه در اختیار اساتید و متخصصان حوزه یادشده قرار گرفته و در نرم‌افزار SPSS محاسبه شده است؛ ضریب آلفای کرونباخ برای هریک از متغیرهای اقتصادی، مدیریتی، زیرساخت و سیاست‌گذاری، به ترتیب ۰/۹۳۸، ۰/۹۱۱، ۰/۸۵۷، ۰/۸۸۷ به دست آمد.

کلان‌شهر تبریز مرکز استان آذربایجان شرقی، با وسعتی حدود ۳۴۵۵۹/۱۳ هکتار در موقعیت جغرافیایی ۳۸°، ۳۸'، ۳۸" شرقی و ۴۶°، ۱۱'، ۴۶" طول شرقی و ۳۸° عرض شمالی با ارتفاع متوسط حدود ۱۳۴۰ متر در مرکز این استان واقع شده است. تبریز، به عنوان بزرگ‌ترین شهر شمال غرب ایران، دارای پتانسیل‌های بالقوه‌ای همچون بزرگ‌ترین قطب بازرگانی، صنعتی، سیاسی، گردشگری و کانون ارتباط شمال غرب ایران است. این شهر از شمال به کوه عینالی، از غرب به جلگه تبریز و از جنوب به دامنه‌های کوه سهند محدوده شده است. موقعیت ژئوپولیتیکی این شهر به دلیل واقع شدن در شمال غربی کشور و در امتداد محور بین‌المللی تهران-بازرگان است که پل

راشده و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله‌ای ابعاد اقتصادی گردشگری را در شهرداری تهران مورد بررسی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که با افزایش تعداد گردشگران، ضریب تکاثری درآمدی، گردشگری منجر به توسعه سایر بخش‌ها در اشتغال و درآمد نیز خواهد شد [۱۵].

قربانی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان «ارزیابی اثرات گردشگری بر توسعه اقتصاد شهری» بیشترین بار عاملی در بین نشانگرهای بعد عدالت اقتصادی به گویه میانگین درآمد سالانه خانوار (بار عاملی ۰/۸۱)، در بین نشانگرهای عامل ثبات اقتصادی به گویه رشد سریع بخش خدمات تجاری (بار عاملی ۰/۸۷) و در بین نشانگرهای رفاه اقتصادی به گویه افزایش میزان مراکز خدماتی و رفاهی (بار عاملی ۰/۸۷) اختصاص یافته است. به بیانی، این نشانگرها بیشترین تأثیرپذیری را از گردشگری داشته‌اند. در بین ابعاد سه‌گانه نیز به ترتیب بعد رفاه اقتصادی با ضریب ۰/۹۴، بعد ثبات اقتصادی با ضریب ۰/۹۰ و عدالت اقتصادی با ضریب ۰/۸۵ بیشترین تأثیرپذیری را از گردشگری داشته‌اند [۳۹].

دانیل دمارکو (۲۰۱۶) در مقاله‌ای با عنوان «چشم‌اندازهای توسعه پایدار شهری در عصر تجربیات گردشگری» با بررسی مفاهیم موجود در صنعت گردشگری سعی کرده است تا سناریوی جدیدی را برای برنامه‌ریزی توسعه گردشگری شهری ارائه دهد و مکتب‌های فکری موجود را تحلیل کرده و به این نتیجه رسیده است که بدون شناخت دقیق توان‌های مقصد گردشگری، هرگونه برنامه‌ریزی با موفقیت توأم نخواهد بود [۴۰].

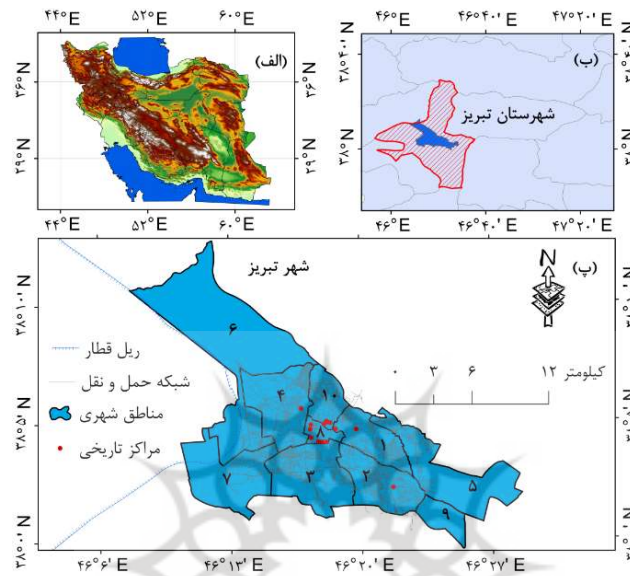
هارتمن و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی مدیریت مقصد گردشگری در کشور هلند را مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج پژوهش آن‌ها بیانگر اهمیت زیاد شبکه‌های بازیگر مولد در مورد آینده توسعه مقصد گردشگری است [۴۱]. در پژوهشی دیگر اهمیت ظرفیت حمل‌ونقل گردشگری به عنوان یکی از توانایی‌های یک مقصد برای جذب و مدیریت فعالیت‌های گردشگری توسط وانگ و همکاران (۲۰۲۰) مورد بررسی قرار گرفته است. در مطالعه آن‌ها مقایسه چگونگی تأثیر سرمایه‌گذاری‌های دولت در منابع گردشگری، حفاظت از محیط زیست، اقتصاد و زیرساخت‌ها بر رشد گردشگری با توجه به ۹ مقصد برتر گردشگری شهری در چین انجام شده است. نتایج پژوهش آن‌ها بیانگر تأثیر زیاد ظرفیت حمل‌ونقل گردشگری بر سیاست‌های مدیریت محیط زیست و گردشگران است [۴۲]. برودر (۲۰۲۰) تقویت مسیرهای جدید برای توسعه گردشگری پس از همه‌گیری کرونا را مورد بررسی قرار داده است. از دیدگاه وی اگر نوآوری نهادی کافی در هر دو طرف تقاضا و عرضه گردشگری رخ دهد، ظهور مسیرهای جدید مورد تقویت قرار می‌گیرد و منجر به تحول در گردشگری می‌شود [۴۳].

کرونبرگ و فوجز (۲۰۲۱) در پژوهشی تحت عنوان «همسویی اثرات اقتصادی و اجتماعی گردشگری با اهداف توسعه پایدار ملل متحد آمریکا» به این نتیجه دست یافته‌اند که اگرچه نابرابری درآمد در مشاغل گردشگری نسبتاً کم است، ولی نابرابری درآمد در یک دوره ۹ ساله افزایش یافته است. افرادی که در حیطه گردشگری مشغول به فعالیت هستند به دلیل فرصت‌های آموزشی و شغلی محدود به کار در مشاغل نامطمئن ادامه می‌دهند. کارفرمایان خواستار مشاغل حرفه‌ای ماهر و ارائه مزایای غیر پولی هستند. با این حال، حقوق مربوطه به طور متوسط باقی می‌ماند. در مجموع، گردشگری فقط در حد متوسط به اهداف توسعه پایدار ۸ و ۱۰ کمک می‌کند و مؤسسه‌های گردشگری منطقه‌ای باید به استراتژی‌های توسعه خود برای پایداری بیشتر ادامه دهند [۴۴].

دستک و آیدین (۲۰۲۲) پژوهشی تحت عنوان «یادداشت تجربی در رابطه با گردشگری و توسعه پایدار» انجام دادند. هدف این تحقیق، بررسی تأثیر گردشگری بر توسعه پایدار در ۱۰ کشور پربازدید است. برای این منظور، با پیروی از مدل تأثیرات تصادفی با رگرسیون بر جمعیت، ثروت و فناوری Stochastic Impacts by Regression on Population, Affluence (and Technology = STIRPAT)، تأثیر شهرنشینی، شدت انرژی و گردشگری

ارتباطی ایران به اروپا نیز محسوب خواهد شد. علاوه بر این، وضعیت خاص توپوگرافی تبریز به دلیل حاصلخیز بودن خاک، اقلیم و آب‌وهوای معتدل، آب کافی، جلگه‌ها و مخروط‌افکنه‌های پای کوهستان، چشمه‌ها، منابع معدنی و بسیاری از موهبت‌های طبیعی؛ موجب شده است که امروزه این شهر امروزه در زمینه توسعه منازل مسکونی، خدماتی، درمانی و صنعتی به یک قطب تبدیل شود. متأثر از وضعیت توپوگرافی و کوهستانی،

زمرستان‌های تبریز سرد و تابستان‌های آن گرم و خشک است. به طوری که براساس یک دوره ۱۲ ساله (۲۰۰۹-۲۰۲۰) میانگین حداکثر دما در تیرماه ۳۲ درجه سانتی‌گراد و میانگین حداقل دما در دی‌ماه (سردترین ماه سال) ۸- درجه سانتی‌گراد بوده است. براساس آخرین سرشماری نفوس و مسکن (سال ۱۳۹۵) جمعیت شهر تبریز با ۱۰ منطقه شهرداری ۱،۷۲۴،۳۶۹ نفر است [۴۶].

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی منطقه مطالعه شده

برای متغیر مدیریتی برابر با ۵ است. تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده از متغیر زیرساخت نیز نشان می‌دهد میانگین متغیر زیرساختی در بین افراد نمونه برابر با ۳/۳۱، میانه برابر ۳/۴۰، نما برابر با ۲/۸۰، انحراف معیار برابر با ۰/۷۴۹، واریانس، ۰/۵۶۲ و کمترین مقدار مشاهده شده برابر با ۱/۴۰ و بیشترین مقدار مشاهده شده برای متغیر زیرساخت برابر با ۴/۸۰ است. بررسی داده‌های به دست آمده از متغیر سیاست‌گذاری نیز نشان می‌دهد میانگین متغیر سیاست‌گذاری در بین افراد نمونه برابر با ۳/۲۲، میانه برابر ۳/۲۰، نما برابر با ۴/۲۰، انحراف معیار برابر با ۰/۷۸۷، واریانس، ۰/۶۲۰ و کمترین مقدار مشاهده شده برابر با ۱/۴۰ و بیشترین مقدار مشاهده شده برای متغیر سیاست‌گذاری برابر با ۴/۶۰ است.

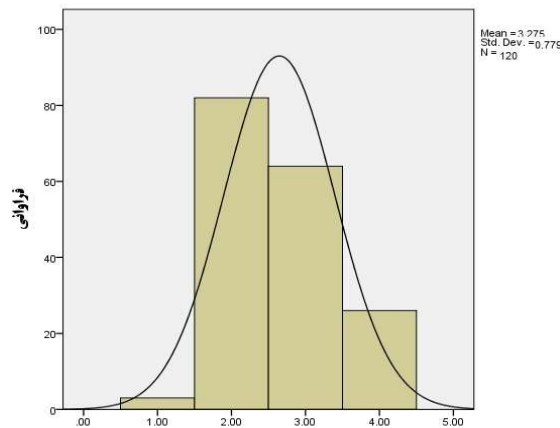
یافته‌ها

توصیف آماره‌ای متغیرها

تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده در جدول ۱ نشان می‌دهد میانگین متغیر اقتصادی در بین افراد نمونه برابر با ۳/۰۵، میانه برابر ۳/۱۶، نما برابر با ۳/۱۷، انحراف معیار برابر با ۰/۷۵۳، واریانس، ۰/۵۶۷ و کمترین مقدار مشاهده شده برابر با ۱ و بیشترین مقدار مشاهده شده برای متغیر اقتصادی برابر با ۴/۵ است. تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده از متغیر مدیریتی نشان می‌دهد میانگین متغیر مدیریتی در بین افراد نمونه برابر با ۳/۵۲، میانه برابر ۳/۶۰، نما برابر با ۳/۶۰، انحراف معیار برابر با ۰/۸۲۸، واریانس، ۰/۶۶۸ و کمترین مقدار مشاهده شده برابر با ۱/۶۰ و بیشترین مقدار مشاهده شده

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی توسعه گردشگری و پایداری اقتصاد به همراه مؤلفه‌های تأثیرگذار

شاخص‌های مرکزی	اقتصادی	مدیریتی	زیرساخت	سیاست‌گذاری
میانگین	۳/۰۵	۳/۵۲	۳/۳۱	۳/۲۲
میانه	۳/۱۶	۳/۶۰	۳/۴۰	۳/۲۰
نما	۳/۱۷	۳/۶۰	۲/۸۰	۴/۲۰
انحراف معیار	۰/۷۵۳	۰/۸۲۸	۰/۷۴۹	۰/۷۸۷
واریانس	۰/۵۶۷	۰/۶۸۶	۰/۵۶۲	۰/۶۲۰
کمترین	۱	۱/۶۰	۱/۴۰	۱/۴۰
بیشترین	۴/۵	۵	۴/۸۰	۴/۶۰
N	۱۲۰	۱۲۰	۱۲۰	۱۲۰

شکل ۳. توزیع نرمال متغیرهای تحقیق

برای بررسی نرمال بودن یا نبودن متغیرهای تحقیق، آزمون کلموگروف-اسمیرنوف معروفترین آزمونی است که مورد استفاده قرار می‌گیرد. در جدول ۲ نتایج آن ارائه می‌شود. اگر سطح معناداری به دست آمده بیشتر از ۰/۰۵ باشد آن گاه متغیر مربوطه نرمال خواهد بود (در این حالت می‌توان از آزمون‌های پارامتریک استفاده کرد) در غیر این صورت متغیر از توزیع نرمال تبعیت نمی‌کند (در این حالت استفاده از آزمون‌های پارامتریک مجاز نیست و باید به آمار ناپارامتریک بسنده کرد). سطح معناداری موجود در جدول یادشده همگی بیشتر از ۰/۰۵ هستند و با توجه به آن همه متغیرهای مورد مطالعه از توزیع نرمال تبعیت می‌کنند و استفاده از آمار پارامتریک لازم و کافی است.

نتیجه نرمال است
نتیجه نرمال است
نتیجه نرمال است
نتیجه نرمال است

جدول ۲. نتایج آزمون کلموگروف-اسمیرنوف برای متغیرهای تحقیق

متغیر	آماره آزمون	سطح معناداری	نتیجه
اقتصادی	۱,۴۸	۰/۱۰۴	نرمال است
مدیریتی	۱,۶۲	۰/۰۸۷۰	نرمال است
زیرساخت	۰,۸۷	۰/۵۹۷	نرمال است
سیاست‌گذاری	۱,۴۲	۰,۱۰۳	نرمال است

وزن‌ها و رتبه هر یک از این عوامل معلوم شد؛ که دو عامل S۴ و S۸ با وزن ۰/۶ و امتیاز وزنی ۲۴ دارای بیشترین اولویت در قوت‌ها و S۷ با وزن ۰/۲ و امتیاز وزنی ۰/۴ دارای پایین‌ترین اولویت در قوت‌های بررسی عوامل درونی مؤثر در توسعه گردشگری در کلان‌شهر تبریز است. در مجموع، امتیاز این بخش ۱/۶۳ است.

تحلیل سوات
تحلیل قوت‌ها
همان‌گونه که در جدول ۳ مشخص شده است، ۸ عامل به عنوان قوت داخلی توسعه گردشگری در کلان‌شهر تبریز تعیین شده که هر یک از این عوامل مورد تحلیل قرار گرفتند و پس از محاسبه مجموع امتیازها و میانگین

جدول ۳. تحلیل قوت‌های با بررسی عوامل درونی

نقاط قوت	موارد قوت	وزن	درجه‌بندی	امتیاز وزنی
S۱	پتانسیل بالای توسعه گردشگری حوزه سلامت	۰/۶	۳	۰/۱۸
S۲	وجود جاذبه‌های طبیعی	۰/۵	۴	۰/۱۵
S۳	پیشینه غنی و ابنیه تاریخی، باستانی و مذهبی متعددی مانند بازار سرپوشیده	۰/۷	۳	۰/۱۴
S۴	وجود صنایع دستی متنوع و باارزش مانند فرش	۰/۶	۴	۰/۲۸
S۵	مرکزیت منطقه شمال غرب کشور و هم‌جواری با کشور ترکیه، آذربایجان و ارمنستان	۰/۴	۳	۰/۱۲
S۶	وجود آداب‌ورسوم و فرهنگ غنی بومی و محلی	۰/۵	۳	۰/۱۲
S۷	وجود نیروی کار و انرژی ارزان و شبکه ارتباطی	۰/۲	۲	۰/۴
S۸	قیمت‌های سطح پایین در بخش خدماتی	۰/۶	۴	۰/۲۴
جمع				۱/۶۳

تحلیل ضعف‌ها

۰/۸ و امتیاز وزنی ۳۲ با عنوان «نامناسب بودن امکانات و تجهیزات زیربنایی» دارای بیشترین اولویت در ضعف‌ها و W۷ با وزن ۰/۵ و امتیاز وزنی ۰/۱۲ دارای پایین‌ترین اولویت در ضعف‌های بررسی عوامل درونی مؤثر بر توسعه گردشگری در کلان‌شهر تبریز است. در مجموع، امتیاز این بخش ۱/۴۰ است.

همان‌گونه که در جدول ۳ ذکر شده است ۸ عامل به عنوان ضعف داخلی توسعه گردشگری در کلان‌شهر تبریز تعیین شده که هر یک از این عوامل مورد تحلیل قرار گرفتند و پس از محاسبه مجموع امتیازها و میانگین وزن‌ها و رتبه هر یک از این عوامل معلوم شد که W۲ با وزن

جدول ۴. تحلیل ضعف‌های با بررسی عوامل درونی

نقاط قوت	موارد قوت‌ها	وزن	درجه‌بندی	امتیاز وزنی
W۱	عدم نظارت کافی و مستمر بر واحدهای پذیرایی و اقامتی	۰/۷	۴	۰/۲۲
W۲	نامناسب بودن امکانات و تجهیزات زیربنایی	۰/۸	۴	۰/۳۲
W۳	ضعف عملکرد سطوح مدیریتی گردشگری در کنار نبود فضای شفاف	۰/۶	۳	۰/۱۷
W۴	ضعف شدید در حوزه بانک اطلاعات مرتبط با موضوع گردشگری	۰/۶	۳	۰/۱۶
W۵	تعارض میان فرهنگ گردشگران با ساکنان	۰/۴	۴	۰/۱۴
W۶	نبود برنامه جامع به کارگیری متخصصان حوزه گردشگری	۰/۶	۳	۰/۱۴
W۷	وجود تعارض‌های ساختاری و کارکردی در سیستم مدیریتی مرتبط با حوزه گردشگری	۰/۵	۳	۰/۱۲
W۸	نبود برنامه جامع اقدام مشترک با تعریف چشم‌اندازهای هدف میان مدت و بلندمدت و کوتاه‌مدت	۰/۶	۴	۰/۱۲
جمع				۱/۴۰

تحلیل فرصت‌ها

«بهره‌گیری از توان‌های بخش خصوصی حوزه گردشگری» دارای بیشترین اولویت در فرصت‌ها و O۷ و O۶ و O۵ با وزن ۰/۴ و امتیاز وزنی ۰/۵۴ با عنوان «تمرکز بر تشابه‌های فرهنگی تبریز با کشورهای همسایه شمال غرب» دارای پایین‌ترین اولویت در فرصت‌های بررسی عوامل بیرونی مؤثر بر توسعه گردشگری در کلان‌شهر تبریز است. در مجموع امتیاز این بخش ۱/۵۹ است.

همان‌گونه که در جدول ۵ آمده است ۷ عامل به عنوان نقطه فرصت بیرونی توسعه گردشگری در کلان‌شهر تبریز تعیین شده که هر یک از این عوامل مورد تحلیل قرار گرفتند و پس از محاسبه مجموع امتیازها و میانگین وزن‌ها و رتبه هر یک از این عوامل معلوم شد که O۱ با وزن ۰/۶ و امتیاز وزنی ۰/۲۸ با عنوان

جدول ۵. تحلیل فرصت‌ها با بررسی عوامل بیرونی

نقاط قوت	موارد قوت	وزن	درجه‌بندی	امتیاز وزنی
O۱	بهره‌گیری از توان‌های بخش خصوصی حوزه گردشگری	۰/۶	۴	۰/۲۸
O۲	تدارک سامانه جامع بانک اطلاعات گردشگری با رویکرد اجرایی	۰/۶	۳	۰/۲۴
O۳	تهیه و اجرای برنامه جامع تقویت زیرساختی	۰/۵	۳	۰/۲۸
O۴	کاهش نرخ بیکاری با افزایش بهره‌وری نیروی کار	۰/۵	۳	۰/۲۵
O۵	توسعه رویکرد مدیریت از پایین به بالا با تأکید بر شرکتهای خصوصی این حوزه	۰/۴	۳	۰/۲۲
O۶	افزایش روحیه همکاری بین سازمانی با شرکتهای خصوصی این حوزه	۰/۴	۳	۰/۱۷
O۷	تمرکز بر تشابه‌های فرهنگی تبریز با کشورهای همسایه شمال غرب	۰/۴	۳	۰/۱۵
جمع				۱/۵۹

تحلیل تهدیدها

عنوان «تشدید مشکلات اقتصادی با در نظر گرفتن مباحث تحریمی» دارای بیشترین اولویت در تهدیدها و T۲ با وزن ۰/۵ و امتیاز وزنی ۰/۱۰ با عنوان «تخریب اعتماد بین حلقه مدیریتی و بخش خصوصی حوزه گردشگری» دارای پایین‌ترین اولویت در تهدیدها بررسی عوامل بیرونی مؤثر بر توسعه گردشگری در کلان‌شهر تبریز است. در مجموع، امتیاز این بخش ۱/۱۰ است.

همان‌گونه که در جدول ۶ ذکر شده است ۷ عامل به عنوان نقطه تهدید بیرونی توسعه گردشگری در کلان‌شهر تبریز تعیین شده که هر یک از این عوامل مورد تحلیل قرار گرفتند و پس از محاسبه مجموع امتیازها و میانگین وزن‌ها و رتبه هر یک از این عوامل معلوم شد که T۱ با وزن ۰/۷ و امتیاز وزنی ۰/۲۸ با

جدول ۶. تحلیل تهدیدها با بررسی عوامل بیرونی

نقاط قوت	موارد قوت	وزن	درجه بندی	امتیاز وزنی
T1	تشدید مشکلات اقتصادی با در نظر گرفتن مباحث تحریمی	-۰/۷	۴	-۰/۲۸
T2	تخریب اعتماد بین حلقه مدیریتی و بخش خصوصی حوزه گردشگری	-۰/۵	۲	-۰/۱۰
T3	تضعیف موازنه ورود و خروج ارز در نتیجه افزایش خروج مسافران و کاهش ورود آن	-۰/۶	۳	-۰/۱۸
T4	افزایش تورم نرخ بیکاری و مشکلات اقتصادی (با توجه به توان اشتغال زایی)	-۰/۵	۳	-۰/۱۵
T5	از بین رفتن زیرساخت های موجود گردشگری	-۰/۵	۳	-۰/۱۵
T6	تأثیرات منفی تضعیف صنعت گردشگری بر مشاغل که مستقیم و غیرمستقیم در این حوزه فعال اند	-۰/۴	۳	-۰/۱۲
T7	توسعه تعارض های بین ارگانی و عارضه کوچک شدن و تضعیف شدید صنعت گردشگری	-۰/۴	۳	-۰/۱۲
جمع				۱/۱۰

خارجی هر دو کمتر از ۲/۵ باشد سازمان در خانه ۳ جدول و موقعیت تدافعی خواهد داشت و چنانچه نمرات هر دو ماتریس نمرات بیشتر از ۲/۵ باشد در خانه ۲ و موقعیت تهاجمی خواهد بود و اگر نمره ماتریس عوامل داخلی بیشتر از ۲/۵ باشد و نمره ماتریس عوامل خارجی کمتر از ۲/۵ باشد سازمان در موقعیت رقابتی قرار دارد و اگر امتیاز برعکس باشد سازمان در موقعیت محافظه کارانه قرار می گیرد.

ماتریس ارزیابی عوامل

برای تجزیه و تحلیل هم زمان عوامل داخلی و خارجی از ابزاری به نام ماتریس داخلی و خارجی استفاده می شود که برای تشکیل این ماتریس چهارخانه ای نمرات ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی در ابعاد عمودی و افقی این ماتریس قرار می گیرند تا ماتریس مشخص و استراتژی مناسب اتخاذ شود. چنانچه در ماتریس چهارخانه ای نمرات ماتریس عوامل داخلی و

جدول ۷. ماتریس ارزیابی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری در کلان شهر تبریز

عوامل استراتژیک داخلی و خارجی	امتیاز موزون
قوت ها	۱/۶۳
فرصت ها	۱/۵۹
جمع امتیازها	۳,۲۲
ضعف ها	۱/۴۰
تهدیدها	۱/۱۰
جمع امتیازها	۲/۵

نمره نهایی ارزیابی عوامل داخلی (IFE)		نمره نهایی ارزیابی عوامل خارجی (EFE)	
۱	۲/۵	۳/۲۲	۴
تدافعی (۳)		تهاجمی (۲)	۳/۲۲
		رقابتی (۴)	۱
محافظه کارانه (۱)			

شکل ۴. ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی

بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که توسعه گردشگری بر پایداری اقتصاد و درآمدهای شهرداری و شهروندی کلان‌شهر تبریز تأثیری مثبت و معنادار و مستقیم وجود دارد. جدول ۸ نتایج این آزمون‌ها را نشان می‌دهد. درخور یادآوری است که ترکیب متغیرها در آزمون پیرسون به صورت جدول ۸ است که در آن‌ها از مؤلفه‌های اصلی موجود در هر متغیر میانگین گرفته شده و سپس هریک از آن‌ها به عنوان متغیر اصلی تأثیرگذار در وجود این رابطه مورد بررسی قرار گرفته است.

برای کشف رابطه بین پایداری اقتصاد و درآمدهای شهرداری و شهروندی با توسعه گردشگری از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. ضریب همبستگی پیرسون رابطه خطی بین دو متغیر کمی را اندازه‌گیری می‌کند. با توجه به این آزمون‌ها، sig (سطح معناداری) ۰/۰۰۰ و از آنجا که این رقم کوچک‌تر از آلفای مورد نظر (۰/۰۵) با فاصله اطمینان ۰/۹۵ است، متغیر مربوطه به صورت خطی وابسته هستند و ارتباط این دو متغیر تأیید می‌شود. ضریب همبستگی نیز ۰/۷۱۳ است که یک همبستگی زیادی را نشان می‌دهند.

جدول ۸. آزمون پیرسون سؤال اول پژوهش

نام متغیر	پایداری اقتصاد و درآمدهای شهرداری و شهروندی کلان‌شهر تبریز	توسعه گردشگری
پایداری اقتصاد و درآمدهای شهرداری و شهروندی کلان‌شهر تبریز	۱ ۱۲۰	۰/۷۱۳ ۰/۰۰۰ ۱۲۰
توسعه گردشگری	۰/۷۱۳ ۰/۰۰۰ ۱۲۰	۱ ۱۲۰

گردشگری و پایداری اقتصاد از رگرسیون خطی از نوع قدم‌به‌قدم (STEPWISE) هم استفاده شده است. بنابراین، با توجه به رگرسیون فرضیه، ضریب تعیین بین دو متغیر فرضیه ۶۲ درصد است؛ توسعه گردشگری ۶۲ درصد تغییرات ایجاد شده در متغیر وابسته (پایداری اقتصادی) را پیش‌بینی می‌کند.

به منظور پیش‌بینی تأثیر یک متغیر روی متغیر وابسته علاوه بر آزمون همبستگی پیرسون از رگرسیون ساده استفاده می‌شود. در رگرسیون ساده نیز فرض خطی بودن رابطه بین متغیرها برقرار است. معادله رگرسیونی ساده با یک متغیر وابسته به شکل $Y=a+bx$ تعریف می‌شود. در این پژوهش برای تحلیل دو متغیر توسعه

جدول ۹. ضریب همبستگی و ضریب تعیین رگرسیون

ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعدیل شده	خطای معیار میانگین
۰/۸۷۱۳	۰/۶۲۴	۰/۶۲۳	۰/۴۵۱۳۴

a. پیش‌بینی‌کننده: توسعه گردشگری

متغیر پیش‌بینی‌کننده با توجه به سطح معناداری نشان‌دهنده آن است که معنادار است. به بیان دیگر، با میزان همبستگی متغیر وابسته با ۰/۷۱ و سطح معناداری متغیر موصوف که نشان‌دهنده اثبات آن نیز است، همچنین نشان‌دهنده اثبات فرضیه مورد نظر از نظر پاسخ‌گویان بر اساس تحلیل واریانس است.

جدول تحلیل واریانس رگرسیون یا ANOVA (۱۰) که مقبولیت مدل را از منظر آماری بررسی می‌کند نیز خطی بودن رابطه بین دو متغیر توسعه گردشگری و پایداری اقتصاد و درآمد در شهرداری و شهروندی کلان‌شهر تبریز را تأیید می‌کند، زیرا Sig کمتر از ۵ درصد است. تحلیل واریانس نیز نشان‌دهنده آن است که

جدول ۱۰. تحلیل واریانس رگرسیون (ANOVA^b) سؤال اول پژوهش

مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	توزیع F	سطح معناداری
۱۳۱/۴۱۸	۱	۱۳۱/۴۱۸	۶۴۵/۱۴۳	۰/۰۰۰

b. متغیر وابسته: پایداری اقتصادی و درآمد شهرداری و شهروندی a. پیش‌بینی‌کننده: توسعه گردشگری

وابسته تغییر ایجاد می‌شود؛ یعنی اینکه با تغییر هر واحد در توسعه گردشگری با ۰/۷۱ اطمینان می‌توان بیان داشت که در متغیر وابسته یا پایداری اقتصادی و درآمد شهرداری و شهروندی قابل تغییر است.

نتایج تحلیل رگرسیون در جدول ۱۱ رابطه معنادار این دو متغیر با سطح معناداری ۰/۰۰۰ تأیید می‌شود که ضریب استاندارد شده (ضریب Beta) آن نیز ۰/۷۱۳ است که نشان می‌دهد به ازای هر واحد تغییر در متغیر مستقل، ۰/۷۱ در متغیر

جدول ۱۱. تحلیل رگرسیون a فرضیه اول

Sig	t	ضریب استاندارد	ضریب استاندارد نشده		مدل رگرسیون
			B	خطای معیار	
.۰۰۰	۹/۲۹۳	Beta	۰/۸۹۹	۰/۰۹۷	مقدار ثابت
			۰/۷۵۸	۰/۰۳۰	توسعه گردشگری
۰/۰۰۰	۲۵/۴۰۰	۰/۷۱۳			

ارمنستان و توسعه رویکرد مدیریت از پایین به بالا با تأکید بر شرکت‌های خصوصی این حوزه در رتبه سوم قرار دارد. بنابراین، با در نظر گرفتن موارد یادشده و لزوم توجه به آن در برنامه‌ریزی‌های توسعه گردشگری در شهر تبریز می‌توان به افزایش درآمد شهرداری و شهروندان و پایداری اقتصاد کلان شهر تبریز امیدوار شد و در این راستا می‌توان به تهیه و تدارک برنامه جامع اقدام مشترک بین سازمان‌های گردشگری با تأکید بر کاهش پیچیدگی‌های اداری و رویکرد حمایتی و هدایتی در ارگان‌ها و نهادهای متولی امر، تهیه و تدارک بسته‌های مالی حمایتی از سرمایه‌گذاران بخش خصوصی با هدف توسعه بازار کار فعال، سیاست‌گذاری هدفمند در جهت جذب گردشگران بین‌المللی در راستای برقراری موازنه مثبت ارزی با توجه به نقش تحریم‌ها در تضعیف اقتصادی، توجه به توان بخش گردشگری در به‌کارگیری نیروی انسانی و کاهش میزان بیکاری در شهر تبریز شناسایی و اولویت‌بندی عرصه‌های دارای توان گردشگری و تمرکز بر فعال‌سازی آن و نظارت بر قیمت زمین و ساخت‌وسازها و کنترل قیمت آن و سازمان‌دهی‌های ساخت‌وسازها به عنوان بخش فعال گردشگری برای جلوگیری از عواقب منفی توسعه گردشگری در بعد اقتصادی اشاره کرد.

برنامه‌ریزی برای توسعه پایدار گردشگری و شناسایی قوت‌ها و ضعف‌ها، پتانسیل‌ها و محدودیت‌ها باید در راستای برنامه‌ها و اهداف مدیران و دیگر متولیان گردشگری این منطقه باشد. در مجموع، می‌توان گفت که پژوهش حاضر می‌تواند مبنای ارزیابی در مقیاس کلان قرار بگیرد. پیشنهاد می‌شود بررسی‌ها و تحقیقات مناسب بیشتری در زمینه امکان‌سنجی فرصت‌های بالقوه در صنعت گردشگری تبریز انجام شود، تا با شناخت پتانسیل‌ها و امکانات، منابع درآمدی بیشتری برای منطقه شناسایی شود.

مشارکت نویسندگان

درصد مشارکت نویسندگان اول و دوم (به عنوان نویسنده مسئول) در این مقاله برابر است.

تشکر و قدردانی

این پژوهش فاقد حامی مالی است، ولی به لحاظ حمایت معنوی از همه کارکنان حوزه معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز تقدیر و تشکر به عمل می‌آید.

تعارض منافع

این مقاله فاقد تعارض منافع است.

همچنین، نتایج نشان داد جمع کل قوت‌ها و فرصت‌ها با میانگین ۳/۲۲ بر جمع کل ضعف‌ها و تهدید که با میانگین کل ۲/۵ است، برتری دارد. این نتایج حاصل از جدول خلاصه تجزیه و تحلیل ماتریس سوات است. همچنین، با توجه به شکل ۴ که نشان‌دهنده ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی است. از آنجا که نمره نهایی ارزیابی عوامل داخلی (IFE) ۳/۲۲ که نیمرخ نهایی ارزیابی عوامل خارجی (EFE) ۲/۵ است، استراتژی از نوع تهاجمی، بر سایر استراتژی‌ها برتری دارد. علاوه بر آن از آنجا که استراتژی تهاجمی ترکیبی از قوت و فرصت‌ها است، می‌توان بیان داشت که قوت‌ها و فرصت‌ها بر ضعف‌ها و تهدیدها برتری دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه پایداری اقتصاد شهری نه یک نیاز، بلکه به عنوان یک ضرورت پیشرو در پایداری نظام شهری مورد توجه صاحب‌نظران و مدیران شهری قرار گرفته است و در این رهگذر صنعت گردشگری به عنوان یک راهکار برای تحریک و تسهیل رشد و توسعه، با دیدگاهی بلندمدت در برنامه‌ریزی‌های شهری می‌تواند جوامع را به سمت توسعه پایدار رهنمون شود.

صنعت گردشگری از پررونق‌ترین فعالیت‌های اقتصادی جهان است. این صنعت بزرگ‌ترین صنعت خدماتی جهان از نظر درآمدزایی شناخته شده است و به دلیل برخورداری از توانمندی زیاد در خلق و ارتقای مؤلفه‌های توسعه ملی، منطقه‌ای، شهری و روستایی، همیشه کانون توجه بوده است. گردشگری شهری یکی از انواع گردشگری است و ضمن هماهنگی بیشتر با اصول توسعه پایدار، منبع مهم درآمد نیز است که می‌تواند در بهبود وضعیت معیشتی جوامع محلی و دیگر بخش‌های اقتصادی مناطق مقصد گردشگری مؤثر باشد. بنابراین، با توجه به اهمیت موضوع، پژوهش حاضر سعی در تحلیل اثرات توسعه گردشگری شهری بر پایداری اقتصاد و درآمد شهرداری و شهروندی در شهر تبریز داشته است.

نتایج بررسی‌ها نشان داد با توجه به موضوع پژوهش و پژوهش‌های صورت گرفته در این حوزه تفاوت‌هایی از جمله اینکه برای اولین بار توسعه گردشگری شهری با نگرش پایداری اقتصادی و درآمد شهرداری و شهروندی در شهر تبریز مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است و نتایج نیز بیانگر آن است که توسعه گردشگری بر پایداری اقتصاد و درآمدهای شهرداری و شهروندی کلان‌شهر تبریز تأثیری مثبت و معنادار و مستقیم دارد. ضریب همبستگی بین این متغیرها ۰/۷۱۳ است که همبستگی بالایی را نشان می‌دهد. ضریب استاندارد شده (ضریب Beta) آن نیز ۰/۷۱۳ است که نشان می‌دهد به ازای هر واحد تغییری در متغیر مستقل، ۰/۷۱۰ در متغیر وابسته تغییر ایجاد می‌شود. در نهایت، با بررسی نتایج حاصل از تحلیل سوات نیز مشخص شد که مناسب‌ترین استراتژی جهت توسعه گردشگری در کلان‌شهر تبریز استراتژی تهاجمی است. مهم‌ترین استراتژی‌های تهاجمی که رتبه اول تا سوم را از نظر اهمیت در توسعه گردشگری کلان‌شهر تبریز به خود اختصاص داده است، وجود صنایع دستی متنوع و با ارزش مانند فرش، قیمت‌های سطح پایین در بخش خدماتی در رتبه اول، پیشینه غنی و ابنیه‌های تاریخی، باستانی و مذهبی متعددی مانند بازار سرپوشیده، تهیه و اجرای برنامه جامع تقویت زیرساختی در رتبه دوم، مرکزیت منطقه شمال غرب کشور و هم‌جواری با کشور ترکیه، آذربایجان و

منابع

- [1] Çiftçiöğlü, S., & Sokhanvar, A. (2021). Can specialization in tourism enhance the process of sustainable economic development and investment in East Asia and the Pacific? *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*, 1-24.
- [2] Keshavarz, M. (2019). Identifying influential factors in the development of sustainable urban tourism using interpretive structural modeling (ISM) in Khorram-abad city, *Urban Tourism Quarterly*, 6 (1), 121-134. [In Persian].
- [3] Grubor, A., Milicevic, N., & Djokic, N. (2019). Social-psychological determinants of Serbian tourists' choice of green rural hotels. *Sustainability*, 11(23), 6691.
- [4] Brida, J. G., Osti, L., & Faccioli, M. (2011). Residents' perception and attitudes towards tourism impacts: A case study of the small rural community of Folgaria (Trentino-Italy). *Benchmarking an international journal*.
- [5] Jenkins, C. L. (1982). The use of investment incentives for tourism projects in developing countries. *Tourism Management*, 3(2), 91-97.
- [6] UNEP (United Nations Environment Programme) (2003): *Sustainable Coastal Tourism*, Regional Activity Centre (PAP/RAC).
- [7] Smith, S. (2015). A sense of place: place, culture and tourism, *Tourism Recreation Research*, 2 (40), 220-233.
- [8] Tucker, H. (2003): *Living with tourism: Negotiating identities in a Turkish village*. London: Routledge Taylor & Francis Group.
- [9] UNWTO (2018). UNWTO facts and figures <http://www.unwto.org/facts/menu>
- [10] Martins, Luis Filipe, Gan, Yi, Ferreira-Lopes, Alexandra (2017): An empirical analysis of the influence of macroeconomic determinants on World tourism demand, *Tourism Management*, 61, pp. 248 -260
- [11] Saraii, M. H; Rezaei, M, R and safarpour, M (2019). Investigation and Analysis of Hotels Spatial Distribution to Medical Tourism Attractions Case Study: Shiraz, *Journal of Tourism Planning and Development*, Vol, 7, No, 27, PP. 8-25. [In Persian].
- [12] Montazer-Hojat, A, H; Anvari, E and Bashi, M (2018). Economic Valuation of Tourist Attractions of Shushtar's Ancient Waterfalls, *Tourism Management Studies*, Vol, 13, No, 42, PP. 21-39. [In Persian].
- [13] Shirafkan Lamsso, M., & Masoomzadeh, S. (2017). Study of Impact of Exchange Rate on Tourism Balance of Payment in Countries with Top Tourist Attractions (Vector Error Correction Approach). *International Journal of Tourism & Hospitality Reviews*, eISSN: 23951) 4 ,7654.), pp. 10 -20.
- [14] Abbasi-y Kashkuli, M.A., & Bageri-y Kashkuli, A. (2010). Ways to provide sustainable income for the country's municipalities, *Municipalities*, 98, 18-27. [In Persian].
- [15] Rashedi, A., Abidi, Sh., & Faraji, A. (2020). Economic dimensions of tourism and sustainable income of municipalities (Case Study: municipality of Tehran), *Economy and Urban Planning*, 1 (3), 127-137. [In Persian].
- [16] Denesh Jaafari, D., & Faraji-y Mollaie, A. (2018). Economic Strength; A solution to improve the revenue situation of municipalities, *Special Issue of Urban Economy*, 20. [In Persian].
- [17] Dadashpour Moghadam, M., Ahmadzadeh, H., and Valizadeh, R. (2022). Urban tourism revitalization strategy for the post-corona virus (Covid-19) era based on spatial modeling approach, geography and planning, on line published, <http://dx.doi.org/10.22034/gp.2021.48477.2906>. [In Persian].
- [18] Dadashpour Moghaddam, M., Ahmadzadeh, H. & Valizadeh, R. A GIS-Based Assessment of Urban Tourism Potential with a Branding Approach Utilizing Hybrid Modeling. *Spat. Inf. Res.* 30, 399-416 (2022). <https://doi.org/10.1007/s41324-022-00439-4>
- [19] Delitheou V., Vinieratou M. and Touri M. (2010). The contribution of public and private investments to the growth of conference tourism in Greece. *Management Research and Practice*, Vol. 2 Issue 2, pp. 165-178
- [20] World Tourism Organization (1994). *National and Regional Tourism Planning Methodology and Cases*, London: Routledge.
- [21] Harvey, D. (2017). From managerialism to entrepreneurialism: The transformation of urban governance in late capitalism. *The blackwell city reader*, 463-456.
- [22] Gadiri-y Maasoum, M., Zeianooshin, M.M., & Khorasani, M.A. (2010). Economic stability and its relationship with spatial-spatial characteristics: a case study of Kohin villages in Kabudarahang county, *Rural & Development*, 13 (2), 1-29. [In Persian].
- [23] Bazi, A. (2017). Investigating the financial resources of municipalities in development and urban development, the fourth conference of economics and applied management with a national approach, Babolsar, Iran, 1-13. [In Persian]. civilica.com/doc/659862.
- [24] Access Economics. (2007). *A Review of the Financial Sustainability of Local Government in Tasmania. A Report for the Local Government Association of Tasmania by Access Economic Pty Limited*.
- [25] Çiftçiöğlü, S., & Sokhanvar, A. (2021). Can specialization in tourism enhance the process of sustainable economic development and investment in East Asia and the Pacific?. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*, 1-24.
- [26] Keshavarz, M. (2019). Identifying influential factors in the development of sustainable urban tourism using interpretive structural modeling (ISM) in Khorram-abad city, *Urban Tourism Quarterly*, 6 (1), 121-134. [In Persian].

- [27] Grubor, A., Milicevic, N., & Djokic, N. (2019). Social-psychological determinants of Serbian tourists' choice of green rural hotels. *Sustainability*, 11(23), 6691.
- [28] Brida, J. G., Osti, L., & Faccioli, M. (2011). Residents' perception and attitudes towards tourism impacts: A case study of the small rural community of Folgaria (Trentino-Italy). *Bench marking: an international journal*.
- [29] Jenkins, C. L. (1982). The use of investment incentives for tourism projects in developing countries. *Tourism Management*, 3(2), 91-97.
- [30] Ghahramani fard, H., Hoseinzade-y delir, K., and Mosavi, S. (2021). Recognizing and evaluating vital drivers affecting the future of tourism development, case study: Tabriz metropolis, *Urban Tourism Quarterly*, 8 (1), 67-82. [In Persian].
- [31] Alvarez, M. D. (2010). Creative cities and cultural spaces: new perspectives for city tourism. *International journal of culture, tourism and hospitality research*.
- [32] Grah, B., Dimovski, V., & Peterlin, J. (2020). Managing sustainable urban tourism development: The case of Ljubljana. *Sustainability*, 12(3), 792.
- [33] Murgante, B., Eskandari Sani, M., Pishgahi, S., Zarghamfard, M., & Kahaki, F. (2021). Factors Affecting the Lut Desert Tourism in Iran: Developing an Interpretive-Structural Model. *Sustainability*, 13(13), 7245.
- [34] Teymori, I., Hakimi, H., Koshesh Vatan, M., & dolati, F. (2019). Investigation and analysis of factors affecting Tabriz tourism from the perspective of domestic tourists, *Urban Tourism*, 2, 33-43. [In Persian].
- [35] Majnoni-y Totakhaneh, A., & Soleymani, A. (2018). Planning to strengthen the city's economic infrastructure with an emphasis on sustainable tourism (case study: Ardabil city), *Quarterly Journal of Economics and Urban Management*, 7(25), 41-57. [In Persian].
- [36] Saberi, A., Tavakoli Niya, J., Razaviyan, M.T., & Gaderi, E., (2018). Investigating the impact of tourism on the economic and social development of Kashan city, *Welfare Planning and Social Development*, 10 (36), 1-34. [In Persian].
- [37] Elahimanesh, M.H., Hoseini Negad-e Mah Khatooni, S.B., & Yasami, M. (2018). The economic role of tourism in sustainable urban development (Case Study: Bandar Abbas city), *Social Science*, 12(42), 47. [In Persian].
- [38] Hekmat niya, H., & Bageri-y Kashkuli, A. (2020). Estimating and analyzing the effects of tourism on the sustainability of the economy and the income of citizens and municipalities (Case Study: Babak city), *Scientific and Research Quarterly of Urban Planning*, 11 (43), 101-114. [In Persian].
- [39] Gorbani, R., Salamati-y Gabloo, Sh., Mohajeri-y Naeimi, L., Arzhangiy Mast Ali Beygloo, H. (2021). Evaluating the effects of tourism on the development of urban economy (Case Study: Ardabil City), *Geography & Human Relations*, 3 (4), 35-56. [In Persian].
- [40] Daniele Demarco(2016) Sustainable urban development perspectives in the era of tourism experience, 2nd International Symposium "NEW METROPOLITAN PERSPECTIVES". Strategic planning, spatial planning, economic programs and decision support tools, through the implementation of Horizon/Europe2020. ISTH2020, Reggio Calabria (Italy), 18-20 May 2016.
- [41] Hartman, S., Wielenga, B., & Heslinga, J. H. (2020). The future of tourism destination management: building productive coalitions of actor networks for complex destination development. *Journal of Tourism Futures*.
- [42] Wang, J., Huang, X., Gong, Z., & Cao, K. (2020). Dynamic assessment of tourism carrying capacity and its impacts on tourism economic growth in urban tourism destinations in China. *Journal of Destination Marketing & Management*, 15, 100383.
- [43] Brouder, P. (2020). Reset redux: Possible evolutionary pathways towards the transformation of tourism in a COVID-19 world. *Tourism Geographies*, 22(3), 484-490.
- [44] Kronenberg, Kai, Fuchs, Matthias.(2021), Aligning tourism's socio-economic impact with the United Nations' sustainable development goals,. *Tourism Management Perspectives* 39 (2021).
- [45] Destek, M.A., Aydın, S. An empirical note on tourism and sustainable development nexus. *Environ Sci Pollut Res* 29, 34515–34527 (2022).
- [46] Iran Statistics Center, population and housing census of the year 2016. [In Persian].